

הבחירות
לרשויות
המקומיות
2018

סיכוי

לשינוי?

שיעורי ההשתתפות בבחירות לרשויות המקומיות

שחף זמיר

המכון הישראלי
לדמוקרטיה

אחת לחמש שנים מתקיימות בחירות לרשויות המקומיות ברחבי הארץ. אף שביישובים מסוימים מדובר בהפנינג של ממש, נראה כי רבים מהאזרחים אינם משתתפים בו. שיעור ההשתתפות נמוך ביותר, ובבחירות האחרונות (2013) רק מעט יותר ממחצית מבעלי זכות הבחירה הצביעו בבחירות. עם זה נראה כי היישובים נבדלים ברמות ההשתתפות.

אף שהירידה בהשתתפות בבחירות לרשויות בדמוקרטיה היא תופעה עולמית, הירידה החדה בשיעור ההשתתפות בבחירות לרשויות המקומיות בישראל בולטת במיוחד, בין השאר על רקע הפער בינה ובין ההשתתפות בבחירות הכלליות לכנסת והירידה החדה בהן למן סוף שנות ה־70.

מדוע חשוב להצביע?

הזכות לבחור היא אחת הזכויות האזרחיות החשובות ביותר בדמוקרטיה ואחד מערציה השפעה החשובים ביותר של האזרח, בייחוד בהקשר של השלטון המקומי שאחראי להיבטים חשובים בחיי היום־יום. כך למשל, החלטות רבות בנוגע לחינוך נקבעות ברמה המקומית וכך גם היבטים של תכנון.

תשלום הארנונה, המהווה נטל על האזרחים, מאפשר לרשויות המקומיות לספק שירותי ניקיון, תברואה, ביטחון, חינוך בלתי פורמלי ועוד. אבל מטרתו של השלטון המקומי היא לא רק לספק שירותים ותשתיות לאוכלוסייה המקומית, אלא גם להיות המנגנון הדמוקרטי, הפוליטי, שבאמצעותו קהילות יכולות לבטא את רצונותיהן הקולקטיביים. במובן הזה השלטון המקומי הוא בסיס לדמוקרטיה מקומית, כזאת שמאפשרת ייצוג של תתי־קהילות מגוונות וכן הטמעה של ערכים ועקרונות דמוקרטיים (בארי ורזין, 2015). לפיכך השתתפות בבחירות היא אחד הגורמים המסייעים לביטוסה של הדמוקרטיה המקומית.

כמו ברמה הלאומית, גם ברמה המקומית השתתפות בבחירות היא לא רק חובה אזרחית, אלא גם ערוץ חשוב למתן לגיטימציה לנציגים ולמוסדות. הבחירות הן אמצעי שמבטיח שהנבחרים יפעלו לטובת התושבים ובשם, שכן הן מאפשרות בחירה מחדש בנציגים הראויים ביותר והענשה באי-בחירה של נציגים כושלים באי-בחירתם. שיעור השתתפות נמוך בבחירות יכול אפוא להחליש עוד את הרשויות המקומיות, להשפיע על איכותם של הנבחרים ולעודד אי-ציות לחוק, קשרים בין הון ושלטון ואף שחיתות פוליטית (אטמור והדר, 2008). זאת ועוד, כששיעור ההשתתפות בבחירות של קבוצה מסוימת נמוך, סביר שקולה והאינטרסים שלה לא יישמעו וכך הם לא יזכו לייצוג. מעבר לכך, בישראל ההשתתפות בבחירות המקומיות חשובה במיוחד, משום שאין בה רמות נוספות של שלטון (מחוזי או פדרלי למשל), כך שמדובר בזירה פוליטית מרכזית שאזרחי המדינה יכולים להשפיע עליה.

מגמת ירידה

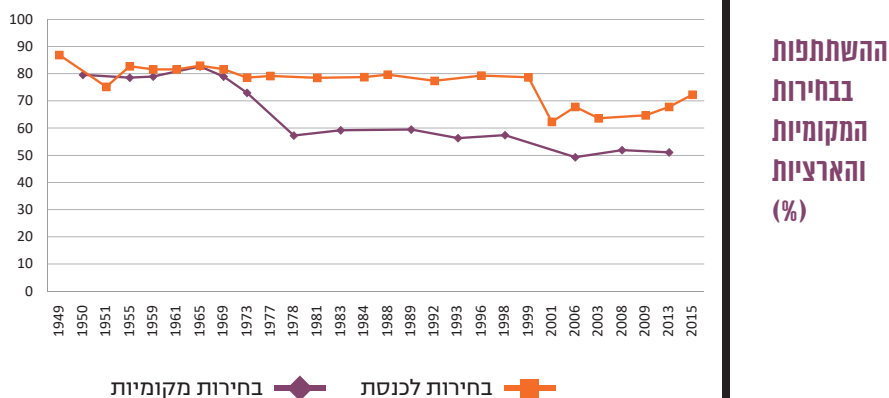
בהיסטוריה של מדינת ישראל ניכרת מגמה של ירידה בשיעור ההשתתפות בבחירות המקומיות, ובהקשר זה אפשר לזהות שלוש תקופות עיקריות:

(1) בשנים הראשונות לאחר קום המדינה (1950-1973) היו שיעורי ההצבעה הגבוהים ביותר 70%-80%, ובבחירות המקומיות של 1950 היה שיעור ההשתתפות גבוה אף יותר מזה שהיה בשנה לאחר מכן, בבחירות לכנסת השנייה (כ־79% לעומת כ־75%).

(2) בשנים 1978-1998 התקרבו שיעורי ההצבעה בבחירות לרשויות המקומיות ל־60%. הירידה הגדולה ביותר הייתה בבחירות 1978, אז צנח שיעור ההשתתפות בכ־15% - מ־73% (ב־1973) לכ־57%. בבחירות 1983 ו-1989 עלו שיעורי ההצבעה במעט, לכ־59%, ובבחירות 1993 הם ירדו לכ־56%.

(3) בשני העשורים האחרונים ירדו שיעורי ההצבעה לשפל, והם נעים סביב כ־50% מבעלי זכות הבחירה.

בעוד שבמשך השנים שיעורי ההצבעה בבחירות לכנסת ירדו, שיעורי ההצבעה בבחירות לרשויות המקומיות ירדו במידה רבה יותר. מדוע?

גורמים אחדים עשויים להסביר את שיעורי ההשתתפות הנמוכים (ראו גם בלאנדר, 2008א):

(1) הרפורמה בבחירות המקומיות בסוף שנות ה־70. רפורמה זו פיצלה בין ההצבעה לראש הרשות ובין ההצבעה לרשימה למועצה ואף הפרידה את הבחירות המקומיות מהבחירות לכנסת. לרפורמה היו היבטים חיוביים ושליליים, אבל השפעתה הישירה והבולטת ביותר הייתה ירידה בשיעורי ההשתתפות בבחירות המקומיות. הרפורמה גרמה להתנתקותה של הפוליטיקה הארצית מהמקומית ולהיווצרותן של רשימות עצמאיות ומועמדים עצמאיים בנפרד מהמפלגות הארציות (בלאנדר, 2008ב).

ייתכן שבשל שינוי זה מספר האנשים שיצאו להצביע ירד, שכן כל עוד היו המפלגות הארציות רלוונטיות לזירה המקומית, היה למצביעים תמריץ לתמוך במפלגה שלהם גם בזירה זו. עדות להשפעתה של הרפורמה הם הפערים ההולכים וגדלים בין ההשתתפות בבחירות לכנסת (הסמוכות ביותר) להשתתפות בבחירות המקומיות. פערים אלו הגיעו לשיאם בבחירות 1978, אז עמד ההפרש בין שיעור ההשתתפות בבחירות המקומיות לבחירות לכנסת שנה קודם לכן על כ־22%. עם זה יש לומר כי במערכות הבחירות האחרונות הצטמצמו הפערים הללו בעיקר בשל הירידה בהשתתפות בבחירות לכנסת. ב־2009, למשל, הפער בין שיעור ההשתתפות בבחירות הארציות לשיעור ההשתתפות בבחירות המקומיות שנה קודם לכן היה כ־13%.

(2) ביטול יום השבתון ביום הבחירות לרשויות המקומיות.
בחירות 1993 היו הראשונות לביטול יום השבתון, ובהשוואה לבחירות הקודמות (1989) נרשמה בהן ירידה של כ־3% בשיעור ההשתתפות.

(3) תחושה שהשלטון המקומי חשוב פחות. השלטון המקומי עוסק בנושאים יום־יומיים הקשורים לכל אזרח, אבל בעיני האזרחים הישראלים הנושאים הפוליטיים החשובים ביותר הם אלה שנקבעים ברמת השלטון המרכזי הלאומי. הדוגמה הבולטת ביותר לכך הן סוגיות חוץ וביטחון, שתופסות מקום גבוה ביותר הן בשיקולי ההצבעה של האזרחים והן בשיח התקשורת.

(4) תחושת השפעה חלשה של התושבים והיעדר תחרותיות.
ייתכן שהאזרחים מודעים לחולשתו של השלטון המקומי, במיוחד לנוכח חוזקו של השלטון המרכזי. פער זה גדול גם בהשוואה למדינות אחרות (רזין, 2003). הבחירות לרמה המקומית עשויות להיראות אפוא כבזבז של זמן ומרץ.

(5) חוסר אמון ושחיתות. השלטון המקומי נתפס לעיתים כגדוש שחיתות (שחף זמיר ועופר קניג, "הגבלת כהונה לראשי ערים", פרלמנט, אוקטובר 2018) בין השאר בשל פרשיות שנחשפו במשך השנים. הניהול הלקוי שנחשף לא פעם הן במערכת המשפט והן בדוחות מבקר המדינה יצרו דימוי שלילי שלו בעיני התושבים ולעמדה מרוחקת. גם היעדר השקיפות המאפיין את פעילותן של הרשויות המקומיות מביא לידי מקרים של שחיתות, שכן במצב זה הרגולטור מתקשה לגלות כשלים בזמן, והמידע על המתרחש בחצר האחורית נמנע מן האזרחים (שוורץ אלטשולר, 2014).

(6) חוסר מוטיבציה להצביע בגלל אי־שיתוף האזרחים בתהליכים של קבלת החלטות בגופים מבוזרים. האזרחים זכאים להצביע אחת לחמש שנים, אבל מעבר לכך יכולתם להשתתף באופן פעיל בקבלת החלטות - למשל באמצעות מינהלים קהילתיים או יוזמות שיתוף אזרחים - נמוכה.

ההבדלים בין הרשויות בשיעורי ההשתתפות

למרות שיעורי ההשתתפות הנמוכים בבחירות המקומיות, נראה שהרשויות נבדלות מאוד זו מזו. ניר אטמור (2013א, 2013ב) בחן את ההבדלים בין רשויות שמשתייכות למגזרים שונים ובפרמטרים שונים.

נמצא כי ברשויות שמשתייכות למגזר הערבי ההשתתפות גבוהה יותר מזו שברשויות יהודיות. בבחירות 2008, למשל, היה שיעור ההשתתפות הממוצע בבחירות לרשות ערבית 89%, לעומת 61% ברשות יהודית, ובבחירות 2013, 87%, לעומת כמעט 60% ברשות יהודית. זאת ועוד, ברשויות ערביות רבות עלה שיעור ההשתתפות על 90% (22 רשויות מתוך 55 ב־2008 ו־28 מתוך 72 ב־2013); ברשויות יהודיות, לעומת זאת, בשום רשות שיעור ההשתתפות לא היה גבוה מ-88% (בשתי מערכות הבחירות). הסיבה העיקרית להבדלים הניכרים בין המגזרים היא ההצבעה החמולתית,

המאפיינות רבות מהרשויות הערביות. קרבת המשפחה, הנאמנות לחמולה ואף מתן הטבות אישיות וכלכליות בתמורה להצבעה מעודדים לידי השתתפות גדולה בבחירות (בן בסט ודהן, 2013).

הגורם המסביר הבולט ביותר את ההבדלים בשיעורי ההשתתפות בהצבעה הוא גודל הרשות המקומית. בבחירות 2013 עמד ממוצע ההשתתפות בבחירות לרשויות שבהן יותר מ-50,000 בעלי זכות הצבעה על 47%, לעומת 71% ברשויות שבהן פחות מ-5,000 בעלי זכות הצבעה. בנוסף, תל אביב, ירושלים, חיפה וראשון לציון – מהרשויות הגדולות בישראל – היו מ-10 הרשויות ששיעורי ההשתתפות בהן היו הנמוכים ביותר (פחות מ-42%). ממצא זה חזר על עצמו מאז בחירות 2008: בשנה זו היו תל אביב, ירושלים, באר שבע וחיפה (מהערים הגדולות בישראל) מעשרת הרשויות שבהן שיעורי ההשתתפות היו הנמוכים ביותר (נמוך מ-43%). לעומת זאת ביישובים שבהם פחות מ-5000 בעלי זכות הצבעה היה שיעור ההשתתפות כ-82% נראה כי ככל שהרשות גדולה יותר, כך האזרח מרגיש מרוחק יותר מנבחרו הציבור ולכן בעל יכולת השפעה מועטה יותר על הנעשה בעירו (אטמור 2013א, 2013ב).

גורם נוסף שמסביר את שיעורי ההשתתפות הוא הצביון הדתי של הרשות. באזורים וברשויות שבהם רוב חילוני שיעורי ההשתתפות נמוכים מאלה שברשויות בעלות זהות דתית או חרדית (גלעד מלאך, "המפלגות החרדיות ברשויות המקומיות בישראל", פרלמנט, אוקטובר 2018). בבחירות המקומיות של 2013, למשל, ב-6 מתוך 10 הרשויות היהודיות והמעורבות שבהן הייתה ההשתתפות הגבוהה ביותר היו רוב התושבים דתיים (אלעד, מודיעין עילית, נתיבות, חריש, בית אריה ורכסים) וב-2 רשויות אחרות היו קהילות חרדיות או דתיות בולטות (יבנאל ומגדל). שיעור ההצבעה הגבוה נובע מיכולת הגיוס של המגזר החרדי והדתי ומתחושתם של הבוחרים, בעיקר באזורים שבהם הם מיעוט, שכל קול משפיע ויכול להכריע אם הם יצליחו להכניס נציגות למועצת העיר שתגן על האינטרסים שלהם (אטמור 2013א; מלאך, פרלמנט, אוקטובר 2018).

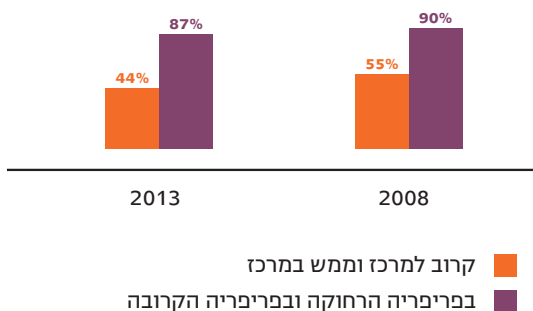
**10 הרשויות המקומיות ששיעורי ההשתתפות בהן הם הגבוהים ביותר
 ו-10 הרשויות ששיעורי ההשתתפות בהן הם הנמוכים ביותר**
 בחירות 2013 ברשויות יהודיות ומעורבות

שיעור ההשתתפות (%)

אלעד	87.8
מודיעין עילית	86.2
יבנאל	84.4
נתיבות	83.1
אליכין	81.5
חריש	79.8
בית אריה	79.7
רכסים	79.0
מגדל	78.1
יסוד המעלה	76.8
ראשון לציון	42.0
קרית אתא	41.6
ירושלים	39.1
נתניה	39.0
קרית מוצקין	38.5
חולון	37.5
חיפה	36.3
תל אביב יפו	34.9
בת ים	32.7
קרית ים	31.0

נמצא גם קשר שלילי בין מעמד חברתי-כלכלי להשתתפות בבחירות המקומיות. ככל שהרשות מאופיינת בתושבים ממעמד חברתי-כלכלי נמוך יותר, כך שיעורי ההשתתפות בבחירות המקומיות בה גבוהים יותר. וכך, בבחירות 2008 ו-2013 היו שיעורי ההשתתפות הממוצעים ביישובים מאשכולות 1-4 (הנמוכים) גבוהים בהרבה מהממוצע הארצי - כמעט 73% (אטמור 2013א), זה ממצא מעניין ביותר משום שמספרות המחקר על השתתפות בבחירות בכלל עולה שתושבים אמידים נוטים להשתתף פוליטית יותר מתושבים ממעמד חברתי-כלכלי נמוך. ההסבר טמון, אולי, בחפיפה שבין פרמטר זה ובין הפרמטרים האחרים שהזכרנו. ואכן, רבות מהרשויות הערביות והחרדיות נכללות באשכולות הכלכליים-חברתיים הנמוכים יותר.

מנתוני ההשתתפות בבחירות לרשויות המקומיות עולה גם כי ברשויות הרחוקות יותר גאוגרפית מהמרכז שיעורי ההשתתפות גבוהים יותר מאלה שברשויות קרובות יותר למרכז. בבחירות 2008, למשל, ב־90% מהרשויות בפריפריה היו שיעורי ההשתתפות גבוהים מ־60%. שיעור זה נשמר פחות או יותר גם ב־2013, אז ב־87% מהרשויות בפריפריה היו שיעורי ההשתתפות גבוהים מ־60%. ברשויות במרכז, לעומת זה, רק ב־55% מהרשויות בבחירות 2008 היו שיעורי ההשתתפות גבוהים מ־60%, ובבחירות 2013 הפער גדל, ושיעורי ההשתתפות היו גבוהים מ־60% רק ב־44% מהרשויות. גם כאן ההסבר העיקרי להבדלים הוא חלקן הגדול של הרשויות הערביות בקרב הרשויות הפריפריאליות.

שיעורי השתתפות גבוהים מ-60% בפריפריה ובמרכז

מעניין שדפוסי ההשתתפות בבחירות לרשויות המקומיות שונים מאלה של הבחירות הכלליות. ניר אטמור וחן פרידברג (2015) הראו כי ביישובי הפריפריה הגאוגרפית והכלכלית ניכרה בין בחירות 1999 ל-2009 ירידה גדולה בשיעור ההשתתפות, בניגוד ליישובים שלתושביהם השכלה גבוהה יותר והם משתייכים לאשכולות החברתיים-כלכליים הגבוהים ביותר - שם הייתה עלייה דווקא בשיעורי ההשתתפות בבחירות לכנסת. דפוסים אלה תואמים את ההסברים המקובלים בספרות בנוגע להשתתפות פוליטית: לאנשים ממעמד נמוך יותר ומאזורים מרוחקים יותר יש זיקה נמוכה יותר או שהם חושבים שמידת השפעתם על המערכת הפוליטית פחותה, ולכן הם משתתפים פחות. ואולם כמו שראינו, בכל הנוגע לבחירות לרשויות המקומיות הסבר זה אינו תקף והדפוס שונה מאוד: דווקא ביישובי הפריפריה הגאוגרפית והכלכלית שיעור ההצבעה גבוה יותר.

מיכאל פיליפוב (2015) סרטט ברמת הפרט את הפרופיל הדמוגרפי של האזרחים שלא הצביעו בבחירות 2009 לכנסת. הוא מצא שערבים נטו להצביע פחות מיהודים; וכי אנשים שיש להם אמון נמוך יותר במערכת הפוליטית נטו להצביע פחות מאנשים שהאמון שלהם במערכת גבוה יותר. ממצא זה סותר באופן מוחלט את

ההשתתפות הגבוהה של הרשויות במגזר הערבי בבחירות המקומיות, והוא נובע ככל הנראה מכך שרמות האמון של אזרחי ישראל הערבים במוסדות הפוליטיים במדינה הן הנמוכות ביותר ושהם מרגישים שיכולת ההשפעה שלהם על הנעשה בזירה הארצית מועטה יותר (הרמן ואחרים, 2017). לעומת זה, במה שקשור לרשויות המקומיות – האמון שלהם בהן גבוה ביותר (הרמן ואחרים 2016, עמ' 110).

על אף כל האמור כאן, גורם אחד חופף בין הבחירות לכנסת לבחירות לרשויות המקומיות: אטמור ופרידברג (2015) בדקו את שיעורי ההשתתפות בבחירות המקומיות 2009 ומצאו שכל שיש ביישוב יותר אנשים דתיים, כך שיעור ההשתתפות גבוה יותר. כשמדובר בבחירות לכנסת הסיבה זהה לזו של ההשתתפות הגבוהה ברשויות הדתיות – דתיים וחרדים ידועים ביכולת הגיוס הגבוהה שלהם להשתתפות פוליטית.

מה צפוי לנו בבחירות הקרובות?

לקראת הבחירות לרשויות המקומיות בסוף אוקטובר 2018 נעשו כמה שינויים שעשויים להשפיע על שיעורי ההשתתפות.

(1) יום שבתון. השינוי העיקרי שמטרתו הגדלת שיעורי ההשתתפות, הוא השבת יום השבתון ביום הבחירות. ההנחה היא שהקדשת יום שבתון תקל על התושבים לפנות מזמנם ולגשת לקלפי (נגיד, 2013; שפירא, 2013). הבחירות הקרובות יספקו לנו את התנאים ל"ניסוי טבעי" שיבחן את הטענה – האם אכן מתן יום שבתון יעלה את שיעור ההשתתפות בבחירות.

(2) בחירות לכל סוגי הרשויות באותו מועד. שינוי נוסף, שבמידה מסוימת הוא תולדה של השינוי הקודם, הוא קיום

הבחירות למועצות האזוריות באותו המועד של הבחירות למועצות המקומיות. עד השנה התקיימו הבחירות לשני סוגי הרשויות בנפרד ובמועדים שונים ורחוקים זה מזה בכמה חודשים. ב־2009 היה שיעור ההשתתפות בבחירות למועצות האזוריות גבוה בכמעט 9% משיעור ההשתתפות בבחירות 2008 לרשויות המקומיות. מעניין יהיה לגלות אם קיום הבחירות באותו מועד כחלק מיום השבתון הכולל יגדיל או יקטין את הפערים הללו.

(3) מימון מוגדל לייצוג נשים. עוד שינוי בבחירות הקרובות הוא מתן מימון מוגדל ב־15% לסיעות שלפחות שליש מנבחריהן הם נשים. מטרת התגמול היא הגדלת ייצוגן של הנשים בפוליטיקה המקומית והגברת מעורבותן הפוליטית (נגיד, 2013). שינוי זה מלווה בקמפיין תקשורתי של הרשות למעמד האישה, הקורא לנשים להתמודד לרשויות המקומיות.

אחת הטענות בספרות המחקר היא שכאשר מתמודדים בבחירות מועמדים בולטים מקבוצות פחות מיוצגות - במקרה זה נשים - מתפתחת "פוליטיקה של נוכחות". במובן זה שיקולי הצבעה של הבוחרים מקבוצות אלה מתרכזים בייצוג של הקבוצה שלהם ופחות בייצוג של רעיונות ואינטרסים (Philips, 1998). עדות לכך נמצאה בבחירות לכנסת ב־2009, אז נשים הצביעו לקדימה בראשות ציפי לבני יותר מגברים וגם העריכו ואהדו אותה יותר (גדליה, הרצוג ושמיר, 2010). בהנחה שאת הפערים הללו אפשר לתרגם לטענה שמועמדות של נשים מעודדת הצבעה לנשים, יהיה מעניין לבחון במערכת הבחירות הקרובה אם וכיצד ישפיע הדבר על שיעור ההשתתפות של נשים בבחירות המקומיות.

עוד דרכים להעלאת שיעורי ההשתתפות

אפשר היה לחשוב כי הטלת חובת הצבעה לבחירות ברשויות המקומיות היא הדרך היעילה ביותר להבטיח גידול בשיעור ההשתתפות בבחירות המקומיות. ואולם אמצעי זה לא יפתור את הבעיות המבניות של השלטון המקומי ואת תחלואיו, ולכן סביר ששימוש בחובת הצבעה לא רק שלא ישפר את תחושת ההשפעה של האזרחים על השלטון המקומי ואת האמון בו, אלא שהוא עלול גם להביא לידי תוצאות הפוכות בהקשר הזה (רהט, 1998).

ואף על פי כן, נוסף על הצעדים החיוביים שנקטו ויופעלו בבחירות הקרובות, יש עוד דרכים להגדיל את ההשתתפות בבחירות המקומיות:

(1) חיזוק השלטון המקומי במטרה להגביר את האמון בו. כאמור, יש לזכור כי רבים מהתושבים אינם משתתפים בבחירות משום שאין להם אמון בשלטון המקומי או תחושה שהם יכולים להשפיע על תוצאות הבחירות (בלאנדר, 2008א). אם כן, המטרה צריכה להיות שיפור האמון בפוליטיקה – גם הארצית וגם המקומית – על ידי שורה של רפורמות שכוללות למשל את חיזוק השלטון המקומי מול השלטון המרכזי.

(2) מיגור ההזדמנויות לשחיתות. יש לנקוט צעדים לצמצום תופעות השחיתות ברשויות המקומיות, למשל הגברת השקיפות, האכיפה והפיקוח וחיזוק שומרי הסף ברמה המקומית.

(3) הגברת שיתוף האזרחים. אפשר לגבש זהות אזרחית עירונית על ידי יוזמות של שיתוף אזרחים ברמה המקומית. צעדים כאלה יכולים להגביר את האכפתיות ואת העניין של התושבים ומכאן גם את רצונם להשתתף (בלאנדר, 2008א).

נוסף על הרפורמות העקרוניות לעיל אפשר גם לנקוט צעדים לטיוב הנגישות של ההצבעה ולתמרוץ להצבעה:

(5) הצמדת מועד הבחירות המקומיות לבחירות לכנסת. הצמדה כזאת יכולה לחזק גם את המפלגות הארציות (שפירא, 2013).

(6) הנחה בארנונה למצביעים. עלותו של צעד כזה אומנם גבוהה, אבל הוא יהיה תמריץ משמעותי לאזרחים.

(7) מגוון אפשרויות הצבעה בכמה מקומות ולא רק במקום אחד. כדי להקל על האזרחים, אפשר לאפשר הצבעה באינטרנט או הצבעה מוקדמת (להרחבה ראו גם אטמור, 2010, עמ' 206--208). הצבעה מרחוק מעודדת השתתפות בבחירות משום שהיא מייטרת את הצורך להגיע פיזית לקלפי. במדינות דמוקרטיות רבות השיטה נוסתה גם בבחירות מקומיות (באסטוניה למשל נהוגה הצבעה אינטרנטית מאז 2005, ובבריטניה ובקנדה נעשה ניסיון כזה בכמה רשויות מקומיות). הצבעה מרחוק מעוררת בעיות של אבטחת מידע, הגנה על פרטיות ומניעת זיופים, אבל עם השנים נמצאו להן פתרונות.

(8) עריכת שינויים בשיטת הבחירות. כדי לשפר את תחושת ההשפעה של האזרחים אפשר לשנות את שיטת הבחירות ברשויות הגדולות על ידי הכנסת יסודות אזוריים אישיים לשיטה היחסית הנהוגה, למשל לפי אזורים או שכונות (להרחבה ראו גדעון רהט, "שיטת הממשל ושיטת הבחירות לרשויות המקומיות: הגיע הזמן לצאת מהקופסה של התפיסה הריכוזית", פרלמנט, אוקטובר 2018).

כך או כך ההשתתפות בבחירות לרשויות המקומיות חשובה ויש לפעול להגדלתה. איי-השתתפות בבחירות עלולה ליצור משבר

לגיטימציה קשה לשלטון המקומי ולהחמיר את המשבר ברשויות המקומיות; העלאת ההשתתפות בבחירות, חשובה לשיקומו של השלטון המקומי ולחיזוק האמון של האזרחים בו - עניין הכרחי בהתחשב בהשפעתו העצומה על היבטים רבים בחיי היום-יום של כל אדם במדינה.

מקורות

- אטמור, ניר, 2010. **שיטות לבחירת בתי נבחרים דמוקרטיים** (מחקר מדיניות 82), ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.
- אטמור, ניר, 2013א. "השתתפות בבחירות המקומיות", **פרלמנט**, 77 (מקוון).
- אטמור, ניר, 2013ב. "השתתפות בבחירות ברשויות המקומיות: סקירה", **אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה**, 20 באוקטובר.
- אטמור, ניר, ויעל דהר, 2008. "השתתפות בבחירות והירידה בשיעור ההצבעה בישראל", **אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה**, 20 בדצמבר.
- אטמור, ניר, וחוץ פרידברג, 2015. "שיעורי ההשתתפות בבחירות לכנסת: מרכז מול פריפריה", בתוך: הנ"ל (עורכים), **מצביעים או לא מצביעים?** (מחקר מדיניות 106), ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, עמ' 31-66.
- בארי, איתי, וערן רזין, 2015. "מבוא: דמוקרטיה מקומית בישראל – ביזור, מקומיות והשתתפות", בתוך: הנ"ל (עורכים), **דמוקרטיה מקומית בישראל**, ירושלים: מחקרי פלורסהיימר, האוניברסיטה העברית בירושלים, כךך א, עמ' 9-30.
- בלאנדר, דנה, 2008א. "הבחירות לרשויות המקומיות: איך, כמה, מי ולמה", **פרלמנט** 60 (מקוון).
- בלאנדר, דנה 2008ב. "האם יש קשר בין הבחירות המקומיות ב-2008 לבחירות הארציות ב-2009?", **אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה**.
- בן בסט, אבי, ומומי דהן, 2013. "מדוע תושבים מצביעים בבחירות המקומיות?", בתוך: אבי בן בסט, מומי דהן ואסטבן קלור (עורכים), **ייצוגיות ויעילות ברשויות המקומיות**, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, עמ' 61-105.
- גדליה, עינת, חנה הרצוג, ומיכל שמיר, 2010. "ציפיית הבחירות? הממד המגדרי בבחירות 2009", בתוך: אשר אריאן ומיכל שמיר (עורכים), **הבחירות בישראל – 2009**, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, עמ' 231-265.
- הרמן, תמר, אלה הילר, חנון כהן, דנה בובליל ופאדי עומר, 2016. **מדד הדמוקרטיה הישראלית 2016**, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

הרמן, תמר, חנון כהן, אלה הלר, ציפי לזר-שואף ופאדי עומר, 2017. **מדד הדמוקרטיה הישראלית 2017**, ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה.

נגיד, מורן, 2013. "יום שבתון בבחירות המקומיות בישראל (מאמר דעה)", **אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה**, 26 בדצמבר.

פיליפוב, מיכאל, 2015. "חסמי הצבעה ופרופיל האזרח הפסיבי", בתוך: ניר אטמור וחוץ פרידברג (עורכים), **מצביעים או לא מצביעים?** (מחקר מדיניות 106), ירושלים: המכון הישראלי לדמוקרטיה, עמ' 67-88.

רהט, גידי, 1998. "עידוד ההצבעה בבחירות לרשויות המקומיות", **פרלמנט** 22 (מקוון).

רזין, ערן, 2003. **רפורמה בארגון השלטון המקומי בישראל: בין ריכוז לביזור, בין מסורתיות למודרניות**, ירושלים: מחקרי פלורסהיימר, האוניברסיטה העברית בירושלים.

שוורץ אלטשולר, תהילה, 2014. "שקיפות כמפתח לחיזוק הרשויות המקומיות (מאמר דעה)", **אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה**, 30 בספטמבר.

שפירא, אסף, 2013. "יום אחד שתי הצבעות (מאמר דעה)", **אתר המכון הישראלי לדמוקרטיה**, 17 באוקטובר.

Philips, Anne, 1998. *The Politics of Presence*, Oxford: Clarendon Press.

שחף זמיר הוא עוזר מחקר בתכנית לרפורמות פוליטיות ודוקטורנט במחלקה למדע המדינה באוניברסיטה העברית ירושלים. בין השאר עוסק בחקר מפלגות, בחירות, התנהגות מחוקקים ובתופעת הפרסונליזציה והשימוש הפוליטי ברשת, בישראל ובמבט השוואתי.

המחקר רואה אור במסגרת סדרה מיוחדת של
המכון הישראלי לדמוקרטיה
לקראת הבחירות לרשויות המקומיות 2018

www.idi.org.il

המכון הישראלי
לדמוקרטיה